

Н.О. Будна, Т.В. Гладюк,
С.Г. Заброцька, Н.Б. Шост

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

4 клас

Частина 2

*Схвалено для використання
в освітньому процесі*

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 502.2:613.955(075.2)
Б 90

*Схвалено для використання в освітньому процесі
(Рішення експертної комісії з педагогіки та методики початкового навчання
від 9 квітня 2021 р. (протокол №3);
лист ІМЗО від 15.04.2021 р. № 22.1/12-Г-18).*

Будна Н.О.

Б90 Я досліджую світ : робочий зошит : 4 кл. : у 2-х ч. Ч. 2 /
Н.О. Будна, Т.В. Гладюк, С.Г. Заброцька, Н.Б. Шост. —
Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2022. — 72 с.

ISBN 978-966-10-6453-8

Пропонований зошит укладено відповідно до Державного стандарту початкової освіти, Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О.Я. Савченко, та підручника «Я досліджую світ. 4 клас» (авт. Будна Н.О., Гладюк Т.В., Заброцька С.Г., Шост Н.Б.).

Посібник містить різноманітні вправи, досліди, завдання проблемного та пошукового характеру як для індивідуальної, так і для групової роботи з четвертокласниками.

У посібнику є контурні карти для виконання окремих завдань, а також календар спостережень.

Для учнів 4-го класу.

УДК 502.2:613.955(075.2)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

УВАГА!

Завантажуйте безкоштовний інтерактивний додаток,
використовуючи детальну інструкцію, за посиланням:

bohdan-digital.com/011435

*Технічна підтримка: (0352) 52-06-07, 067-352-09-89;
admin@bohdan-digital.com*

ISBN 978-966-10-6453-8

© Навчальна книга – Богдан, виключна
ліцензія на видання, оригінал-макет, 2022

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

— підкресли, обведи,
намалюй, розфарбуй

— установи відповідність,
з'єднай

— напиши,
познач

— досліді

— попрацюй у парі

МІЙ ДІМ — ПЛАНЕТА ЗЕМЛЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Австралія

1. Доповни речення.

Австралія — це _____ материк Землі, розташований у півкулях _____ і _____. Він омивається водами _____ й _____ океанів.

Гори Австралії — це _____. Найвища їх вершина — гора _____.

2. Устав пропущені слова.

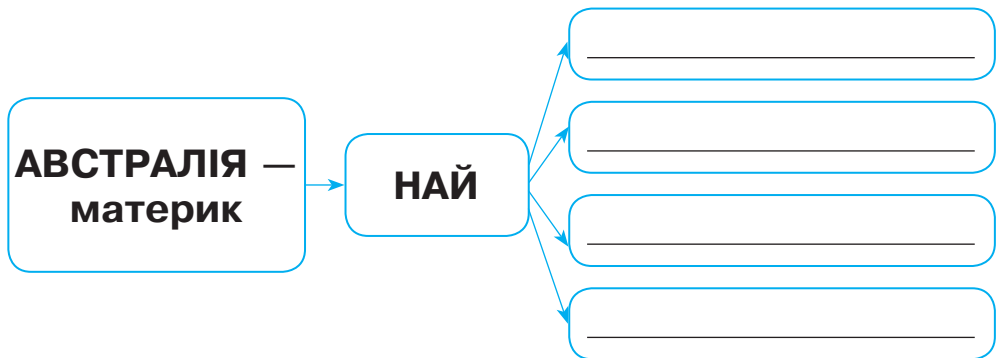

Найбільша і головна річка Австралії — _____. Навіть у посушливий період вона _____.

Найбільше озеро Австралії — _____. Вода у ньому _____.

На материку розташована одна країна — _____. Її столиця — місто _____.

3. Допиши прикметники, які характеризують континент Австралію.

Рослинний і тваринний світ Австралії

1. Познач цифрами в клітинках назви природних зон Австралії, починаючи з найбільшої за площею і завершуючи найменшою.

- зона лісів
- зона саван
- зона пустель

2. Скориставшись словами для довідки, цифрами в клітинках познач назви зображених рослин і тварин Австралії. Обведи зображення тварин, які є символами Австралії.

Слова для довідки: 1. Пляшкове дерево. 2. Евкаліпт. 3. Ему. 4. Райський птах. 5. Кенгуру. 6. Коала. 7. Качкодзьоб. 8. Єхидна. 9. Динго.

3. За допомогою стрілок склади ланцюги живлення між наведеними назвами організмів.

а) кенгурова трава   кенгуру   динго

б) молюски   водорості   качкодзьоб

в) динго   евкаліпт   коала

4. Підкресли у кожному рядку назву «зайвої» тварини. Поясни свій вибір.

Коала, кенгуру, качкодзьоб.

Динго, качкодзьоб, єхидна.

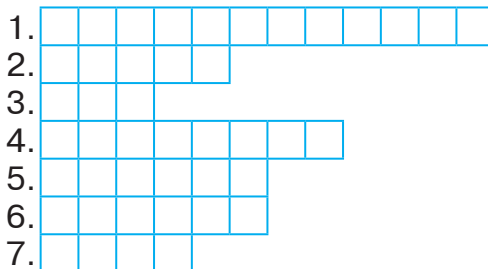
Африка

1. Доповни речення.

Африка — це _____ материк Землі. За розмірами він _____ серед континентів. Його омивають два океани — _____ і _____.

2. Розв'яжіть кросворд.

1. Найвища точка Африки.

2. Гори, розташовані на півночі Африки.

3. Найдовша річка Африки і світу.

4. Найбільше озеро Африки.
5. Тепловий пояс, у якому розташована більша частина Африки.
6. Найбільша пустеля Африки.
7. Ділянка біля водойми посеред пустелі, де ростуть рослини.

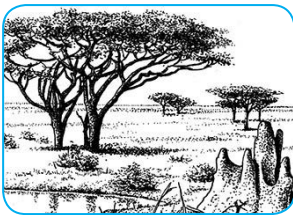
3. З'єднай назви держав Африки з назвами їхніх столиць. Біля назви найбільшої за площею країни континенту намалюй квадрат, найбільшої країни за населенням — коло, а біля назви найдавнішої держави світу — трикутник.

Єгипет	•	Абуджа
Алжир	•	Каїр
Нігерія	•	Алжир

Рослинний і тваринний світ Африки

1. З'єднай назви природних зон з їхнім зображенням.

пустеля

екваторіальний ліс

савана

2. Продовж речення.

У вологому екваторіальному лісі ростуть _____

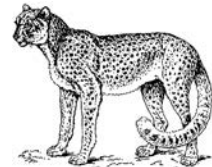
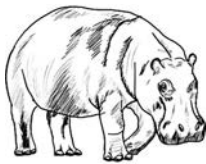
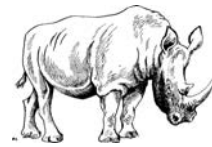
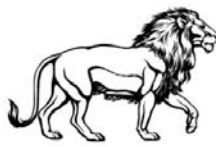

Рослини саван — _____

У пустелях де-не-де ростуть _____

4. Скориставшись словами для довідки, познач відповідними цифрами в клітинках назви зображених тварин Африки. Замалюй зеленим кольором клітинки під зображеннями тварин лісу, а жовтим — саван.

Слова для довідки: 1. Жирафа. 2. Зебра. 3. Гієна. 4. Сарана. 5. Птах-секретар. 6. Носоріг. 7. Бегемот. 8. Африканський страус. 9. Лев. 10. Сірий папуга. 11. Жук-голіаф. 12. Шимпанзе. 13. Зелена мамба. 14. Ягуар. 15. Нектарниця.

4. За допомогою стрілок склади ланцюги живлення, характерні для саван.

антилопа

лев

трава

сарана

трава

птих-секретар

ящірка

5. Підкресли у кожному рядку назву «зайвої» тварини. Поясни свій вибір.

Жук скарабей, сарана пустельна, скорпіон.

Ящірка, гієна, шакал.

Лисиця фенек, змія, антилопа.

5. Розшифруйте назви культурних рослин, батьківщиною яких є Африка.

45123=N

”””

ІК

Південна Америка

1. Доповни речення.

Південна Америка — це _____ за розмірами материк Землі. Він омивається водами _____ й _____ океанів. Його називають най_____ материком.

2. Ров'яжіть кросворд.

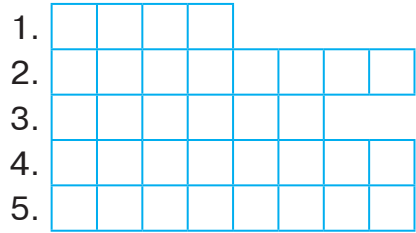
1. Гори Південної Америки.

2. Найбільша річка Південної Америки.

3. Найвищий у світі водоспад.

4. Найбільше високогірне озеро світу.

5. Найбільша країна Південної Америки.

3. Продовж речення.

Столиця Бразилії — місто _____.

Рослинний і тваринний світ Південної Америки

1. З'єднай зображення рослин Південної Америки з їхніми назвами.

сейба

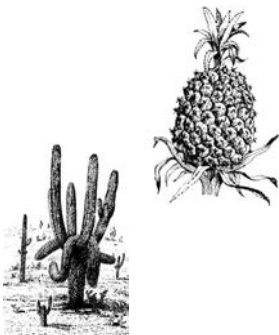
орхідея

вікторія регія

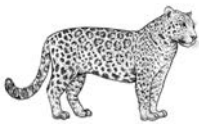
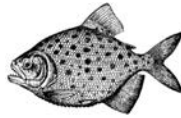
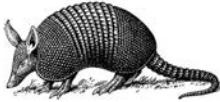
ковила

кактус

ананас

2. Скориставшись словами для довідки, познач цифрами в клітинках назви зображених тварин Південної Америки. Зеленим олівцем намалюй трикутник біля зображень тварин, які живуть у селві, жовтим — у саванах і пампах, блакитним — у водоймах, сірим — у горах.

Слова для довідки: 1. Нанду. 2. Броненосець. 3. Мурахоїд. 4. Лінивець. 5. Удав. 6. Ягуар. 7. Капібара. 8. Тапір. 9. Лама. 10. Піранья. 11. Шиншила. 12 Кондор. 13. Тукан. 14. Колібрі. 15. Терміт.

3. Підкресли у кожному рядку назву «зайвої» тварини. Поясни свій вибір.

Тукан, колібрі, піранья, кондор.

Капібара, нанду, тапір, лінивець.

4. За допомогою стрілок склади ланцюги живлення.

а)

б)

5. Розшифруйте назви культурних рослин, батьківщиною яких є Південна Америка.

ХАРАСІ _____

ДОРМІПО _____

ОАКАК _____

ТОПКАРЛЯ _____

Північна Америка

---

1. Доповни речення.

Північна Америка — це _____ за розмірами материк Землі. Він омивається трьома океанами — _____.

Найвищі гори Північної Америки — _____, розташовані на _____ материка, а невисокі _____ — на _____.

Найвища гора Північної Америки — _____.

Найбільша річка Північної Америки — _____.

Найбільше прісноводне озеро Північної Америки — _____.

2. З'єднай стрілками назви країн з назвами їхніх столиць. Цифрою 1 познач країну більшої площі, а цифрою 2 — меншої.

☐	Сполучені Штати Америки	•	☐	Оттава
☐	Канада	•	☐	Вашингтон

Рослинний і тваринний світ Північної Америки

---

1. Напиши, які ліси поширені в Північній Америці.

---

2. Скориставшись словами для довідки, біля назв організмів познач відповідною цифрою назву природної зони Північної Америки, в якій вони поширені.

☐	тюльпанове дерево	☐	кактус
☐	бізонова трава	☐	секвоя
☐	єнот-полоскун	☐	скунс
☐	ведмідь	☐	дикий індик
☐	койот	☐	бізон
☐	агава	☐	бабак
☐	вівцебик	☐	ящірка
☐	опосум	☐	карликова береза

Слова для довідки: 1. Зона тундри. 2. Лісові зони. 3. Пустелі. 4. Прерії.

3. Продовж речення.

Преріями у Північній Америці називають _____.

4. Відгадайте загадки і ви дізнаєтесь назви культурних рослин, батьківщиною яких є Північна Америка.

- Білі зуби маю, та усі ховаю,
довгі коси маю, та не заплітаю. _____
- Квітка ця на сонце схожа,
на олію вона гожа,
жовті пелюсточки має,
їх до сонця повертає. _____

Євразія

---

1. Доповни речення.

Євразія — _____ материк Землі. Його поділяють на дві частини світу — _____ і _____. На материку переважають _____. Найвищі гори на континенті — _____.

2. Установи відповідність між загальними та власними назвами природних об'єктів.

Найдовша річка Євразії	•	• Байкал
Найглибше в світі прісноводне озеро	•	• Янцзи
Найбільше на Землі солоне озеро	•	• Мертве море
Найсолоніше озеро світу	•	• Каспійське море

3. Заповни схему.

Найбільші країни материка Євразія та їхні столиці

1. _____ 2. _____ 3. _____

м. _____ м. _____ м. _____

Природа Євразії: арктичні пустелі й тундра

1. Упиши у клітинках цифри, які відповідають назвам зображених рослин тундри.

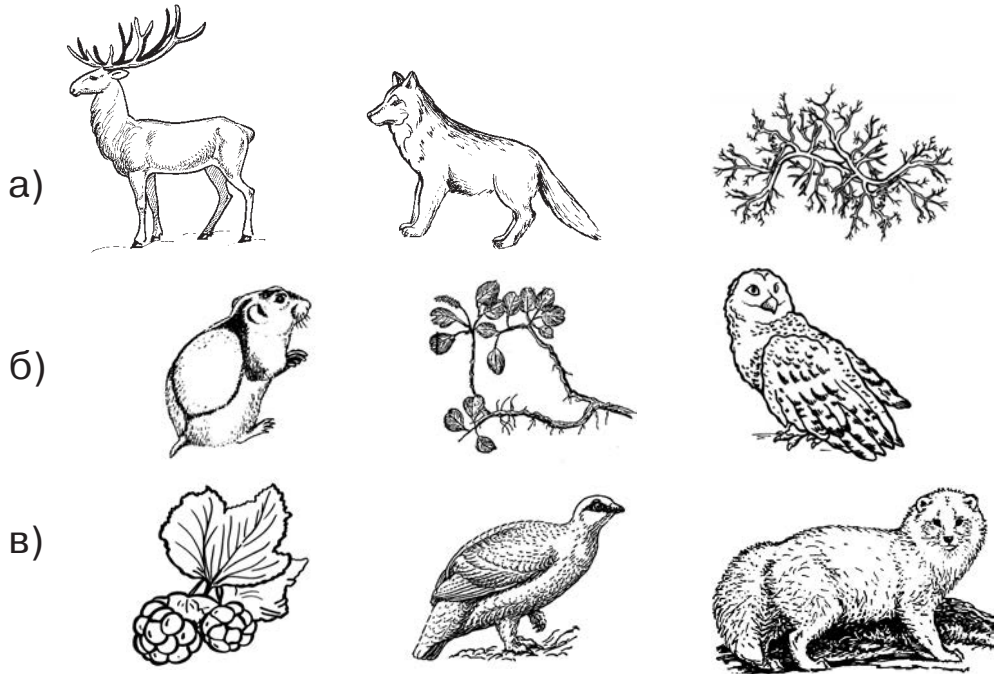
Слова для довідки: 1. Брусниця 2. Карликова береза. 3. Морошка. 4. Полярна верба. 5. Мох. 6. Лишайник ягель.

2. Скориставшись словами для довідки, запиши в клітинках цифри, які відповідають назвам тварин арктичних пустель.

Слова для довідки: 1. Кайра. 2. Білий ведмідь. 3. Морж. 4. Мартин. 5. Тюлень.

3. За допомогою стрілок склади ланцюги живлення в тундрі.

Природа Євразії: ліси

1. За допомогою цифр познач порядок розташування різних типів лісів Євразії з півночі на південь.

- перемінно-вологі й вологі екваторіальні ліси
- тайга
- широколистяні ліси
- мішані ліси

2. Продовж речення.

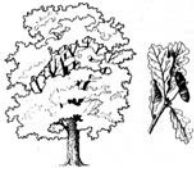

Тайга — це ліс, у якому ростуть _____
_____.

У мішаному лісі поширені _____

У широколистяному лісі переважають _____

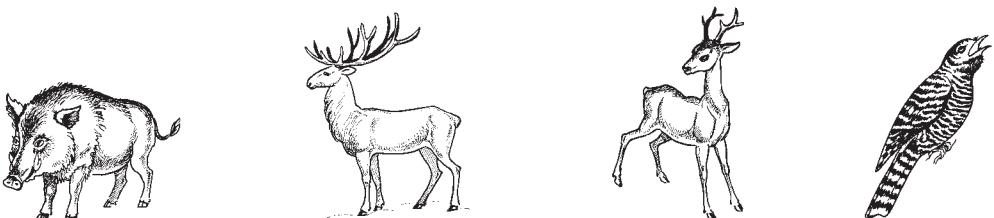
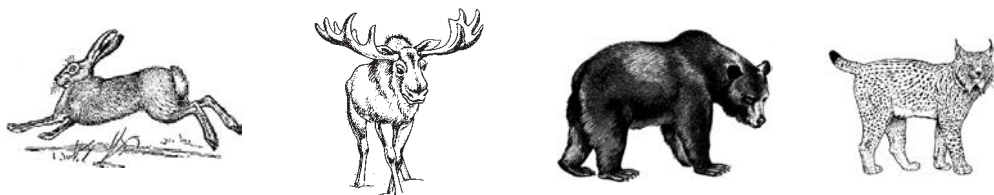
- 3.** Скориставшись словами для довідки, познач цифрами в клітинках назви зображених рослин широколистяних лісів. Замалюй клітинки під зображеннями рослин, які ростуть в тайзі, зеленим кольором, у широколистяному лісі — жовтим, у вологих лісах — червоним кольором.

Слова для довідки: 1. Береза. 2. Дуб. 3. Клен. 4. Ясен. 5. Суниця. 6. Калина. 7. Конвалія. 8. Шипшина. 9. Ялина. 10. Сосна. 11. Модрина. 12. Орхідея. 13. Магнолія. 14. Пальма. 15. Бамбук.

4. Підпиши назви зображених тварин. Познач трикутником тварин тайги, прямокутником — тварин широколистяних лісів, колом — тварин вологих лісів.

Природа Євразії: степи й пустелі

1. Продовж речення.

Степ — це _____

_____

_____

2. Розглянь малюнки. Підпиши назви зображених рослин і тварин степу.

3. Підкресли в кожному рядку назву «зайвої» тварини. Поясни свій вибір.

Жайворонок степовий, дрохва, куріпка, ховрах.

Степовий орел, лисиця, степовий тхір, бабак.

Ящірка, черепаха степова, гадюка степова, польова миша.

4. За допомогою стрілок склади ланцюги живлення.

а) лисиця

польова миша

ковила

б) **дрохва** **степовий орел** **типчак**

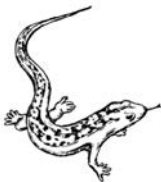
в) **степова гадюка** **ховрах** **вівсюг**

5. Продовж речення.

Найбільша пустеля Євразії — _____

6. Підпиши назви зображених рослин і тварин пустелі.

Навчальний проєкт
«Цікавий світ материка,
на який ти хочеш потрапити»

---

1. Напиши назву материка, на який хочеш потрапити.
_____. Використовуючи фізичну карту півкуль, склади і познач маршрут своєї подорожі на контурній карті півкуль (с. 56–57).

2. План роботи.

---

3. Джерела інформації.

---

4. Запиши цікаву інформацію про неживу і живу природу материка, на якому ти мрієш побувати.

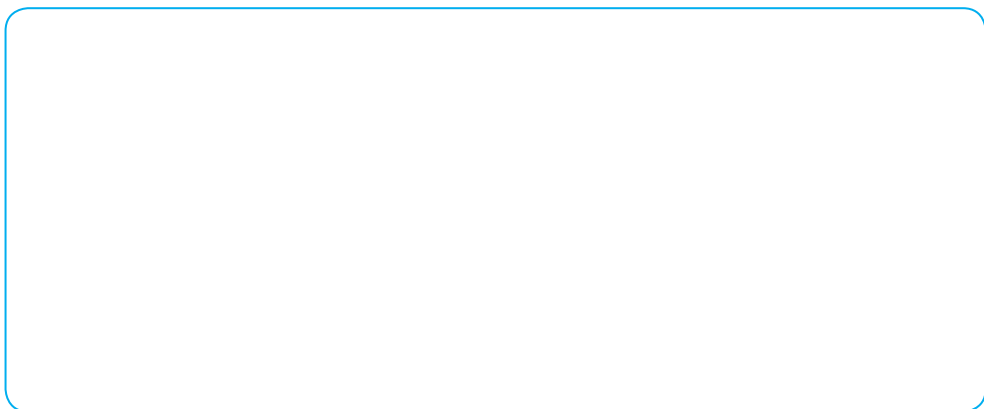

---

5. Добери відповідні ілюстрації про об'єкти природи або намалюй їх.

4. Виступи з повідомленням (презентацією) перед однокласниками.

ПРИРОДА УКРАЇНИ

Україна на карті світу. Карта України

1. Продовж речення.

Україна розташована на материку _____.
Вона найбільша за розмірами території у _____.

2. Напиши назви країн, з якими межує Україна.

На суходолі: _____
_____.

По морю: _____
_____.

3. Підпиши назви умовних знаків, які використовують на фізичній карті України.

Миколаїв

блакитний колір

зелений колір

коричневий колір

світло-коричневий колір

4. Попрацюй з картою.

а) На контурній карті України (с. 58) познач кордони нашої держави. Напиши назви сусідніх держав. Познач столицю України і місто (село), де ти живеш.

б) Визнач приблизно протяжність території України з півночі на південь та з заходу на схід, користуючись масштабом карти.

Four horizontal lines for writing answers.

Корисні копалини України

1. Продовж речення.

Природні утворення, які людина добуває з надр або з поверхні Землі і використовує в різних цілях, називаються _____.

2. Запиши в таблицю по чотири назви корисних копалин різних груп.

Корисні копалини

<i>Рудні</i>	<i>Нерудні</i>	<i>Паливні (горючі)</i>
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

3. Опишіть властивості наведених у таблиці корисних копалин.

<i>Властивості</i>	<i>Назва корисної копалини</i>		
	<i>Кам'яне вугілля</i>	<i>Пісок</i>	<i>Залізна руда</i>
Стан, твердість, крихкість	_____	_____	_____
Колір	_____	_____	_____
Запах, смак	_____	_____	_____
Горючість	_____	_____	_____
Спосіб видобування	_____	_____	_____
Місце видобування	_____	_____	_____
Використання в народному господарстві	_____	_____	_____

4. Опиши корисну копалину твоєї місцевості за планом.

План

1. Назва. _____

2. Властивості.

• стан: _____

• колір, блиск: _____

• твердість, сипкість, крихкість, в'язкість: _____

• важча чи легша за воду: _____

• горючість: _____

3. Місце добування. _____

4. Використання в народному господарстві. _____

_____

5. Поміркуй, чому необхідно раціонально використовувати корисні копалини. Міркування запиши.

_____

_____

_____

Водойми України: природні й штучні

1. Напиши, яке значення мають водойми в житті людини.

_____

_____

_____

_____

_____

Будова річки. Рівнинні і гірські річки України

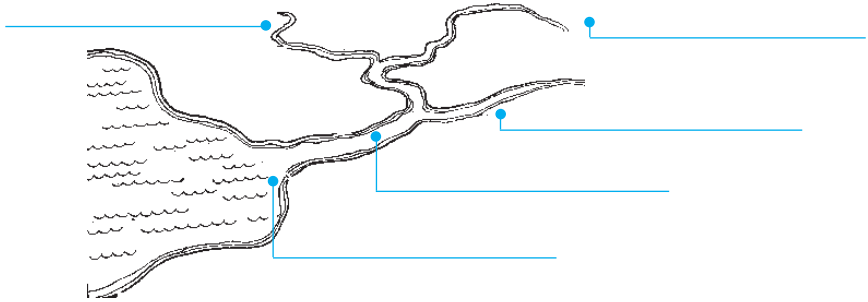
1. Продовж речення, скориставшись словами для довідки.

Річки бувають _____ й _____, _____
і _____, _____ й _____.

Слова для довідки: великі, малі, рівнинні, гірські, мілкі, глибокі.

2. Розглянь схему річки. Напиши назви її частин.

3. Напиши назви найбільших рік України.

_____

_____

_____

4. Опишіть річку, яка протікає у вашій місцевості, за наведеним планом.

План

1. Назва річки. _____
2. Рівнинна чи гірська. _____
3. Напрямок течії. _____
4. Куди впадає. _____
5. Притоки. _____

Озера й болота України

---

1. Продовж речення.

Природна западина на поверхні Землі, заповнена водою, — це _____.
Надмірно зволожена ділянка земної поверхні — це _____.

2. Напиши назви озер України.

Прісні озера: _____

_____

Солоні озера: _____

_____

3. Обговоріть, чому озера і болота потрібно оберігати.

Міркування запишіть.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Моря України. Використання й охорона природних багатств водойм

1. Продовж речення.

Частина океану, яка глибоко заходить в сушу, — це _____. Територію України омивають два моря — _____.

2. Заповни таблицю.

Групи тварин	Тваринний світ водойм України	
	морів	прісних водойм
Риби	_____	_____
Звірі	_____	_____
Ракоподібні	_____	_____

3. Порівняйте озеро і море. Чим вони подібні? Чим відрізняються?

Спільні ознаки: _____

Відмінні ознаки: _____

4. Поміркуй, чому рибні багатства слід використовувати раціонально. Міркування запиши.

_____

_____

Навчальний проєкт
«Водойми рідного краю: їх стан та охорона»

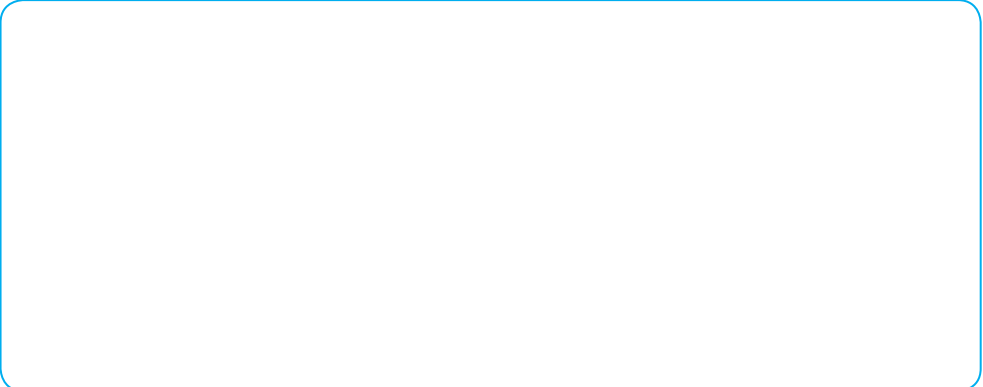
1. План роботи. _____
_____
_____

2. Джерела інформації.
_____

3. Цікаві відомості.
_____
_____
_____

4. Стан водойм _____
_____
_____

5. Заходи з охорони водойм. _____
_____
_____

6. Ілюстрації або фотографії.

Ґрунти України. Охорона ґрунтів

1. Продовж речення.

Верхній пухкий шар землі, в якому ростуть рослини і живуть живі організми, називається _____.

Ґрунт складається з _____

_____.

Основна властивість ґрунту — _____.

Родючість ґрунту залежить від кількості в ньому

_____.

2. Підпиши назви зображених тварин. Познач (✓) тварин, для яких ґрунт є домівкою.

3. Поміркуй, чому ґрунт потрібно охороняти. Міркування запиши.

_____

_____

_____

_____

Природні зони України. Мішані ліси (Полісся)

1. Познач цифрами у клітинках послідовність розташування природних зон України з півночі на південь .
-   Степ   Мішані ліси   Лісостеп

2. Охарактеризуйте зону мішаних лісів. Заповніть таблицю.

Зона мішаних лісів

Розташування	
Погода • літо • зима	_____ _____
Форми земної поверхні	_____ _____
Водойми	_____
Корисні копалини	_____
Ґрунти	_____ _____
Великі міста	_____
Верхній ярус лісу (по 4 назви)	_____ _____
Середній ярус лісу (по 4 назви)	_____ _____
Нижній ярус лісу (по 4 назви)	_____ _____
Тварини: звірі, птахи, комахи, риби, земноводні, плазуни (6 назв)	_____ _____ _____

3. Склади і запиши ланцюг живлення, характерний для зони мішаних лісів.

4. Напиши, які заповідники є в зоні мішаних лісів.

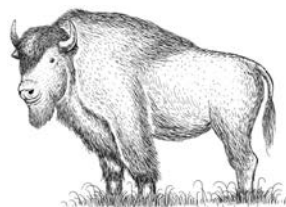
_____

_____

5. Опиши зображену тварину за планом.

План

1. Назва тварини. _____
2. Зовнішній вигляд. _____
3. Де живе? _____
4. Чим живиться? _____
5. Як зимує? _____
6. Значення для природи. _____
7. З якою метою охороняється? _____

Навчальний проєкт

«Чому ліси називають легенями планети»

1. Дізнайся, яке значення мають ліси в природі та яких заходів уживає людство для їх збереження. Добери ілюстрації і підготуй повідомлення (презентацію).
2. План роботи.

_____

_____

_____

---

3. Джерела інформації.

---

4. Повідомлення.

---

5. Ілюстрації або світлини.

Лісостеп

---

1. Доповни речення.

На південь від зони мішаних лісів України з'являється все більше безлісних ділянок. Ліси чергуються з безлісими ділянками. Ця зона називається

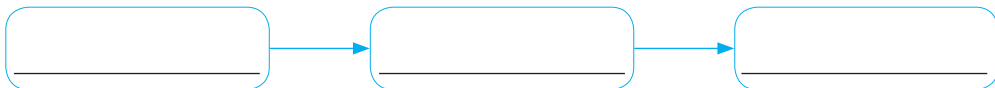
2. Охарактеризуйте зону лісостепу. Заповніть таблицю.

Зона лісостепу

Розташування	
Погода : літо зима	_____ _____
Форми земної поверхні	_____ _____
Водойми	_____
Корисні копалини	_____
Ґрунти	_____
Великі міста	_____
Рослини	_____
Тварини	_____

3. Склади і запиши ланцюг живлення, характерний для зони лісостепу.

4. Напиши, які заповідники є в зоні лісостепу.

5. опиши лелеку за планом.

План

1. Яка в лелеки голова? _____
2. Який дзьоб? _____
3. Який тулуб? _____
4. Які крила, хвіст, ноги? _____

5. Якого кольору пір'я? _____

6. Як він літає, ходить? _____

7. Де живе? _____

8. Чим живиться? _____

Степ

1. Продовж речення.

Безкраї, рівнинні, безлісі простори називаються _____.

2. Охарактеризуйте зону степу. Заповніть таблицю.

Зона степу

Розташування	_____
Погода: літо зима	_____ _____
Форми земної поверхні	_____ _____
Водойми	_____
Корисні копалини	_____
Ґрунти	_____
Великі міста	_____
Рослини	_____ _____
Тварини	_____

3. Склади і запиши ланцюг живлення, характерний для зони степу.

4. Напиши, як рослини степу пристосувалися до життя в таких умовах.

а) У їх підземній частині _____.

б) Листя _____.

в) Період росту і досягання _____.

5. Напиши, які заповідники створено в степовій зоні.

_____
_____

6. Відгадайте загадки і дізнаєтесь, які культурні рослини вирощують в степовій зоні.

• Повернулось до сонця золоте денце. _____

• Маю жовтий вусок, запашний колосок,
Буде з мене мука й паляниця м'яка. _____

• Зелений, а не дуб, круглий, а не місяць,
з хвостиком, а не миша. _____

Карпатські гори

---

1. Доповни речення.

На заході України знаходяться гори _____.

Найвища вершина Карпат — гора _____ (2061 м).

Безлісі плоскі вершини гірських хребтів, вкриті тра-
в'янистими рослинами, — це _____.

2. Охарактеризуйте Карпатські гори. Заповніть таблицю.

Карпатські гори

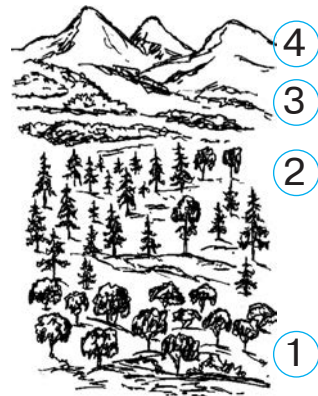

Розташування	_____
Погода: літо зима	_____
Водойми	_____
Корисні копалини	_____
Ґрунти	_____
Міста	_____
Рослини	_____
Тварини	_____

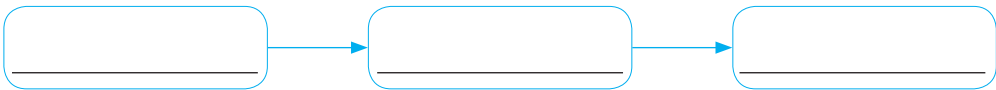
3. За малюнком напиши, як змінюється рослинність Карпат від підніжжя гір до вершин. Усно поясни, чому відбуваються такі зміни.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

4. Побудуй ланцюг живлення, який склався в Карпатських горах, скориставшись словами для довідки.

Слова для довідки: шишкар ялиновий, дятел чорний, куниця, білка, соснова шишка, личинки комах, лісові горіхи.

5. Напиши, які заповідники є в Карпатах.

_____

_____

Кримські гори

1. Доповни речення.

Кримські гори межують із зоною _____
і _____ морем.

Найвища вершина Кримських гір — гора _____.

Плоскі безлісі вершини Кримських гір називають _____.

2. Охарактеризуйте Кримські гори. Заповніть таблицю.

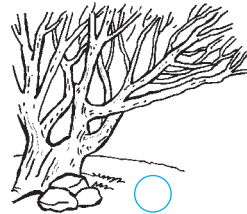
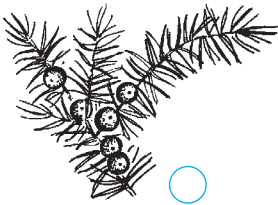

Кримські гори

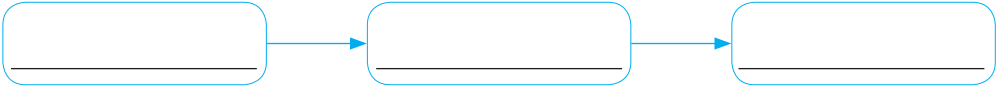

Розташування	_____
Погода: літо зима	_____ _____
Водойми	_____
Корисні копалини	_____
Ґрунти	_____
Міста	_____
Рослини	_____
Тварини	_____

3. Поміркуй, яка із зображених рослин не росте у Кримських горах. Зафарбуй кружечок червоним кольором.

4. Побудуй ланцюг живлення, який склався в Кримських горах.

5. Напиши назви заповідників, створених у Кримських горах.

---

6. Опиши природну зону твоєї місцевості за планом. Заповни таблицю.

План	
1. Частина України, в якій знаходиться природна зона	<hr/> <hr/> <hr/>
2. Погода влітку і взимку	<hr/> <hr/>
3. Форми земної поверхні	<hr/> <hr/>
4. Ґрунти	<hr/> <hr/>
5. Корисні копалини	<hr/> <hr/>
6. Міста	<hr/> <hr/>
7. Рослини. Що сприяє їхньому росту?	<hr/> <hr/>
8. Тварини. Як вони пристосувалися до життя?	<hr/> <hr/> <hr/>
9. Заняття населення	<hr/> <hr/>
10. Охорона природи	<hr/> <hr/>

Мій край на території України

1. Опиши свій населений пункт за поданим планом. Доповни речення.

Я живу _____.
(назва твого населеного пункту)

Ця назва походить _____

Він заснований _____.
(рік заснування поселення)

У ньому проживає _____.
(кількість населення)

У моєму населеному пункті живуть _____.
(відомі люди)

Є такі _____.
(пам'ятки культури, природи, заклади освіти)

2. Охарактеризуйте природу рідного краю. Заповніть таблицю.

1.	Форми земної поверхні	_____ _____
2.	Водойми	_____ _____
3.	Корисні копалини	_____ _____
4.	Природна зона	_____ _____
5.	Ґрунти	_____ _____
6.	Природні угруповання	_____ _____

7.	Рослини	<hr/> <hr/> <hr/>
8.	Тварини	<hr/> <hr/> <hr/>

Навчальний проєкт
«Що можна зробити для збереження
природи в твоєму краї?»

---

1. Дізнайся, яких заходів уживають мешканці твого краю для збереження природи. Чи доводилось тобі брати в них участь? Як ти і твої рідні дбаєте про природу? Добери ілюстрації та підготуй повідомлення (презентацію).

2. План роботи.

---

3. Запропонуй заходи для збереження природи рідного краю.

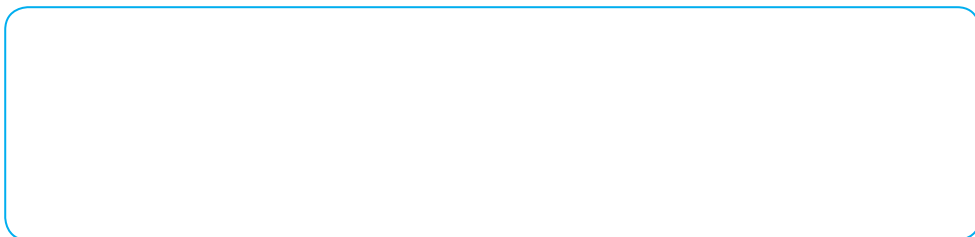
4. Джерела інформації.

---

5. Повідомлення.

---

6. Люстрації або світлини.

ЛЮДИНА І ПРИРОДА

Якою буває промисловість

1. Підпиши, на підприємствах яких галузей промисловості виготовляють зображені на світлинах речі.

Навчальний проєкт «Продукція місцевого виробництва»

---

1. Дізнайся, які промислові підприємства є у твоєму краї та заповни таблицю.

<i>Назва підприємства</i>	<i>Галузь промисловості</i>	<i>Продукція підприємства</i>
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

2. Від чого залежить робота промислових підприємств у твоєму краї? Напиши.

---

3. Добери ілюстрації або світлини до проєкту.

Рослинництво

1. Установи, до яких груп відносяться зображені рослини.

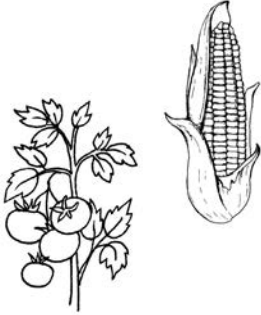

Зернові
культури

Технічні
культури

Кормові
культури

Овочеві
культури

2. Продовж речення.

1) Зернове господарство — це _____

У моєму рідному краї вирощують такі зернові культури: _____

2) Овочівництво — це _____

У моєму рідному краї вирощують такі овочеві культури: _____

3) Садівництво — це _____

У моєму рідному краї вирощують такі плодові та ягідні рослини: _____

4) Квітникарство — це _____

У моєму рідному краї вирощують такі квіткові культури: _____

5) У моєму рідному краї вирощують такі кормові:

та технічні культури: _____

3. Опиши одну з культурних рослин твого краю за планом.

План

1. Назва рослини. _____

2. Це дерево, кущ чи трав'яниста рослина? _____

3. Де росте? _____

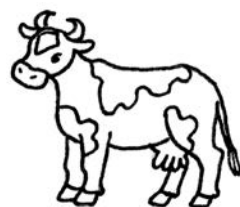
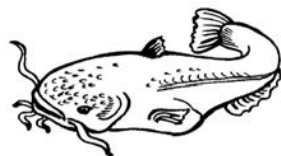
4. Будова рослини. _____

5. Умови, необхідні для вирощування. _____

6. Яку користь приносить? _____

Тваринництво

1. Підпиши назви галузей тваринництва, які займаються розведенням зображених тварин.

2. Напиши, які галузі тваринництва забезпечують сировиною деякі підприємства промисловості.

Легка промисловість — _____

Харчова промисловість — _____

Виготовлення ліків — _____

3. Намалюй, які продукти тваринництва ти використовував/використовувала протягом вчорашнього дня.

Чого ми вчимося у природи?

---

1. Доповни текст.

Людина, ще задовго до виникнення _____
з цікавістю спостерігала за _____
_____. Навколишній _____
давав ученим матеріал для _____
досліджень, створення нових _____
і _____, вирішення різних
_____ завдань.

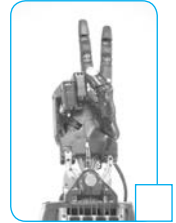
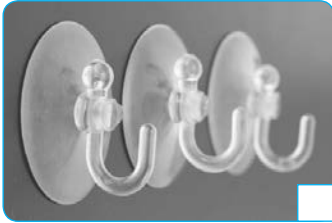
2. Відгадай загадки і запиши відгадки. Познач відповідними числами, які з цих об'єктів живої природи стали взірцем для створення зображених на с. 48 предметів.

1. Прилетіли гості,
сіли на помості,
без сокири, без лопати
поробили собі хати. _____
2. У слона руки немає —
чим же все він піднімає?
Може, в носі в нього робот?
то не робот! Що ж то? _____
3. Дітки? Що за дивина?
вісім ніг і голова!
На ногах присоски має,
ними їжу він шукає,
а тепер на дні заліг
дивовижний ... _____
4. Для ґрунту він корисний дуже,
в землі прорити хід мастак.

Ще й наловити рибки, друже,
поможе дощовий ...

5. Вертоліт такий маленький
сів на квітку золотеньку.
Усміхнулася кульбабка:
завітала в гості ...

Винаходи 20-го століття, які змінили світ

1. Створіть асоціативний куш «Винахід».

_____

_____

_____

_____

Винахід

_____

_____

2. Добери риси характеру, які повинні бути у винахідника/
винахідниці.

Винахідник/винахідниця — _____

_____

3. З'єднай прізвища вчених з назвами їхніх винаходів та відкриттів.

Брати Райт	•	•	мобільний телефон
Олександр Флемінг	•	•	персональний комп'ютер
Мартін Купер	•	•	літак
Стив Джобс і Стив Возняк	•	•	кулькова ручка
Брати Біро	•	•	пеніцилін
Джон Беєрд	•	•	перша кольорова телепередача

4. Запиши власну ідею винаходу, котрий би значно покращив життя людини. Намалюй його.

Винаходи українців, які відомі світові

1. Запиши відповіді на запитання.

Кого називають винахідниками?

Чи можеш ти стати винахідником? Що для цього треба зробити?

2. З'єднай прізвища українських винахідників із зображеннями їхніх винаходів, що стали відомими світові.

Ігнатій Лукасевич •
і Ян Зех

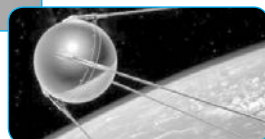

Микола Пирогов •

Борис Патон •

Ігор Сікорський •

Сергій Корольов •

3. Намалюй, як міг виглядати автомобіль, якби люди не винайшли колесо.

Співробітництво людей у галузі охорони довкілля, природних багатств

---

1. Продовж речення.

Коли виросту, хочу бачити нашу планету _____

Для того, щоб Земля в майбутньому процвітала, кожному з нас треба _____

До довкілля і природних багатств Землі треба ставитися _____

2. Познач (✓), що ти можеш зробити для збереження довкілля та природних багатств.

- Сортувати сміття для утилізації.
- Збирати і здавати макулатуру.
- Не засмічувати і не забруднювати водойми.
- Заощадливо ставитися до води.
- Економити електроенергію.
- Охороняти заповідники.
- Не ламати гілок дерев та кущів.
- Не зривати квітучі дикорослі рослини.
- Посадити ботанічний сад.
- Дбати про довкілля.

Твої пропозиції:

---

3. Запропонуйте заходи охорони природи, актуальні у будь-якій країні.

Тварина/ рослина, якій необхідний захист	Заходи захисту від вимирання
Флоридська пума	Заборона на полювання, розведення в заповідниках та природних парках, контроль кількості тварин.
Риба	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
Квітка	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
Птах	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Відпочинок на природі

---

1. Доповни речення.

_____ до лісу тільки з дорослими.

Для прогулянок _____ відповідний одяг і взуття. Намагайся уникати зустрічей з _____ і в жодному разі не займай їхніх малят. _____ у чагарники — там можна подряпатись, натрапити на змію чи підхопити кліща. _____ грибів і незнайомих ягід.

2. Уяви, що під час прогулянки до тебе кидається бродячий собака. Якими будуть твої дії? Познач (✓).

Утечу.

Зупинюся, повернувшись до собаки обличчям.

Кричатиму на собаку.

Намагатимусь вдарити пса по носі (палкою, сумкою, книжкою тощо).

Повернуся до собаки спиною.

Якщо собака готується до стрибка, закрию горло й обличчя зігнутою у лікті рукою.

3. Допиши, де треба, «НЕ».

_____ можна бігти через поле чи стояти посеред поля під час грози.

_____ можна ставати під дерево під час грози.

_____ можна перечекати грозу в густій посадці чи кущах, відшукавши нижче місце.

_____ можна залазити у воду під час грози.

_____ можна знайти низинку, присісти там і прикритися одягом.

4. Напиши, де ти мрієш провести свій літній відпочинок. Про що ти хочеш дізнатися.

Навчальний проєкт «Моя подорож по заповідних територіях або чудових куточках рідного краю»

---

1. План роботи.

---

2. Джерела інформації.

---

3. Повідомлення.

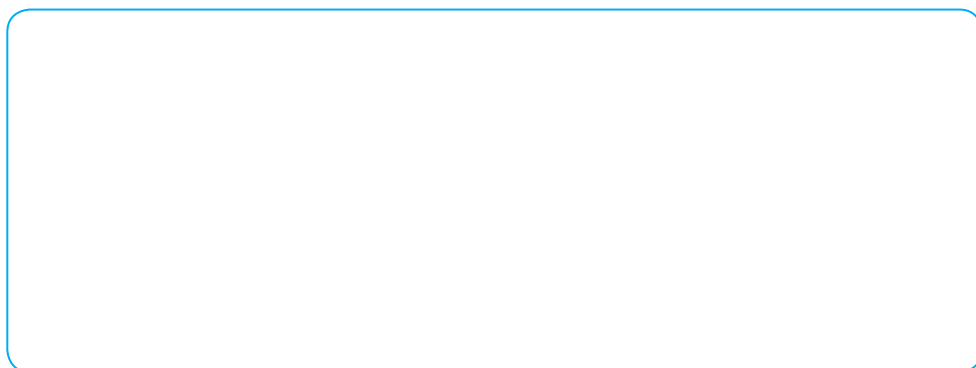
4. Мої враження від подорожі (дійсної чи уявної).

---

5. Ілюстрації або світлини.

КОНТУРНА КАРТА ПІВКУЛЬ

ФІЗИЧНА КАРТА ПІВКУЛЬ

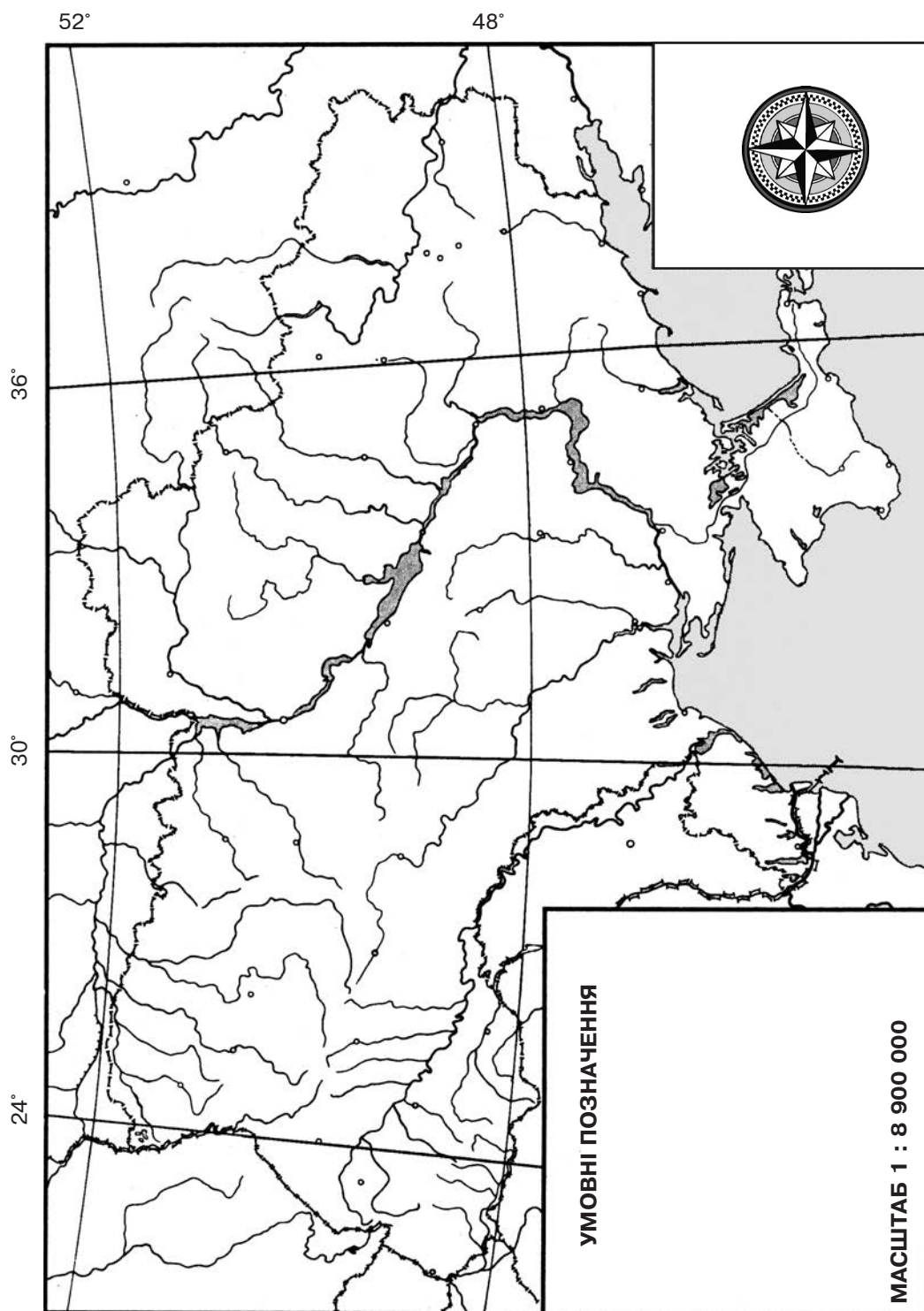
МАСШТАБ 1 : 145 000 000

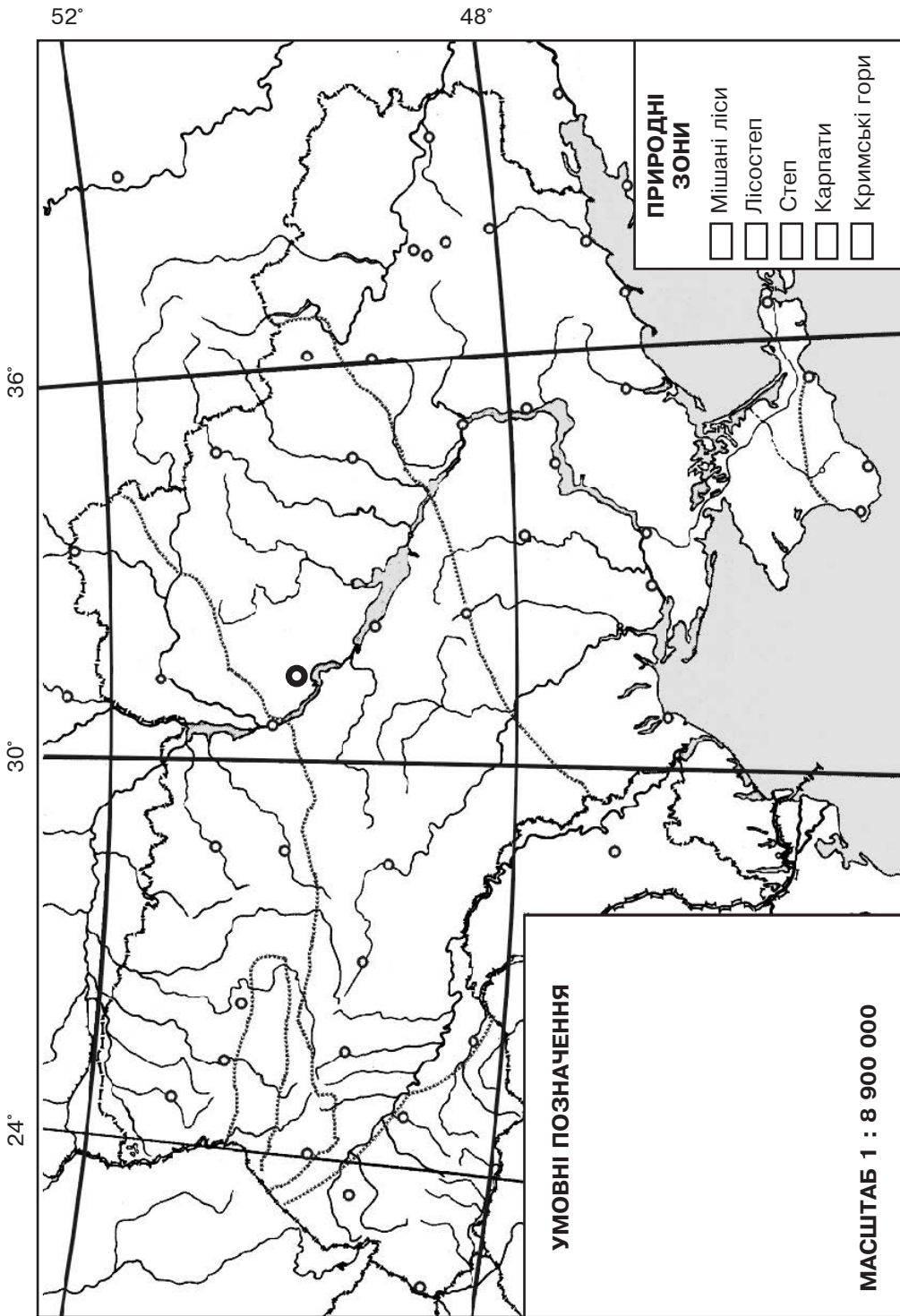
СХІДНА ПІВКУЛЯ

КОНТУРНА КАРТА УКРАЇНИ

КОНТУРНА КАРТА УКРАЇНИ

Горобці заглядають у вікна — на сильний мороз. **СІЧЕНЬ**

Дата	Температура повітря			Вітер	Стан неба	Опади	Інші явища природи
1.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
2.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
3.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
4.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
5.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
6.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
7.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
8.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
9.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
10.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
11.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
12.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
13.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
14.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
15.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
16.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
17.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
18.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
19.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
20.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
21.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
22.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
23.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
24.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
25.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
26.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
27.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
28.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
29.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
30.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
31.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	

ЛЮТИЙ. Багато інею взимку — на врожай.

Дата	Температура повітря	Вітер	Стан неба	Опади	Інші явища природи
1.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
2.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
3.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
4.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
5.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
6.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
7.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
8.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
9.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
10.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
11.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
12.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
13.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
14.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
15.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
16.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
17.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
18.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
19.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
20.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
21.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
22.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
23.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
24.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
25.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
26.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
27.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
28.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	
29.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☽	☉ ☾ ☽	

ПІДСУМУЙ ЗИМОВІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

---

1. Восени було днів:

ясних _____, хмарних _____,
похмурих _____, з опадами _____.

2. Яка температура повітря була найвища? _____; найнижча? _____.

3. Кількість днів з температурою вище 0° _____, нижче 0° _____.

4. Як змінювалася тривалість дня? Чому?

---

5. Напрямок яких вітрів переважав? Як вони впливали на погоду?

---

6. На яких рослинах протягом зими зберігалися плоди і насіння?

---

7. Як птахи використовували ці плоди й насіння?

---

8. Як змінилась поведінка птахів?

---

9. Яких звірів можна зустріти взимку в лісі? Як вони пристосувались до життя?

---

10. Які роботи виконували люди протягом зими?

ВЕСНА

1. Яка це пора року?

Тане сніжок, квітне лужок,
день прибуває. Коли це буває? _____

2. Відгадай ребуси.

3. Підпиши назви рослин, зображених на малюнку. Розфарбуй рослини, які охороняються.

4. Що кому до смаку? Покажи стрілками.

5. Відгадай загадки Весни.

1. Що за книга: без букв, без сторінок, а багато чого навчить? _____
2. У садочку вище тину я зробив йому хатину.
Він навколо обдививсь, звеселів і оселився. _____
3. Привітала нас піснями з весною
і живе з нами під стріхою одною. _____
4. Хати не будую, не мажу, не квітчу,
на гілці я ночую, для вас роки лічу. _____

6. В прикметі вір, але перевір.

Ластівка прилетіла — незабаром грім загримить.
Грім ранньою весною — перед холодом.

Місяць ріжками донизу — на тепло. **БЕРЕЗЕНЬ**

Дата	Температура повітря			Вітер	Стан неба	Опади	Інші явища природи
1.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
2.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
3.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
4.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
5.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
6.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
7.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
8.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
9.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
10.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
11.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
12.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
13.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
14.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
15.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
16.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
17.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
18.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
19.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
20.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
21.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
22.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
23.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
24.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
25.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
26.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
27.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
28.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
29.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
30.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	
31.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☁ ☂ ☃ ☄	

КВІТЕНЬ. Ранній приліт жайворонків — на теплу весну.

Дата	Температура повітря	Вітер	Стан неба	Опади	Інші явища природи
1.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
2.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
3.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
4.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
5.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
6.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
7.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
8.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
9.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
10.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
11.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
12.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
13.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
14.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
15.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
16.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
17.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
18.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
19.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
20.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
21.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
22.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
23.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
24.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
25.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
26.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
27.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
28.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
29.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	
30.	+ °	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☼ ☽ ☿	

Навесні багато хрущів — літом чекай посухи. **ТРАВЕНЬ**

Дата	Температура повітря			Вітер	Стан неба	Опади	Інші явища природи
1.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
2.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
3.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
4.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
5.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
6.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
7.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
8.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
9.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
10.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
11.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
12.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
13.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
14.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
15.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
16.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
17.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
18.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
19.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
20.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
21.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
22.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
23.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
24.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
25.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
26.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
27.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
28.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
29.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
30.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	
31.	+		°	↓↑→←↘↙↗↖	☉ ☾ ☿	☂ ☃ ☄ ★ ☆	

ПІДСУМУЙ ВЕСНЯНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

---

1. Весною було днів:

ясних _____, хмарних _____,
похмурих _____, з опадами _____.

2. Яка температура повітря була найвища? _____; найнижча? _____.

3. Кількість днів з температурою вище 0° _____; нижче 0° _____.

4. Які зміни відбувались весною в неживій природі залежно від висоти Сонця? _____

_____
_____

5. Напрямок яких вітрів переважав? Як він впливав на погоду?

_____

6. Які зміни в рослинному світі відбулися весною?

_____
_____

7. Перелічи трав'янисті рослини, які вже утворили насіння.

_____
_____
_____

8. Які зміни відбулися у поведінці

комах? _____

птахів? _____

свійських тварин? _____

9. Твоя участь у весняних роботах на

шкільній ділянці: _____

на городі: _____

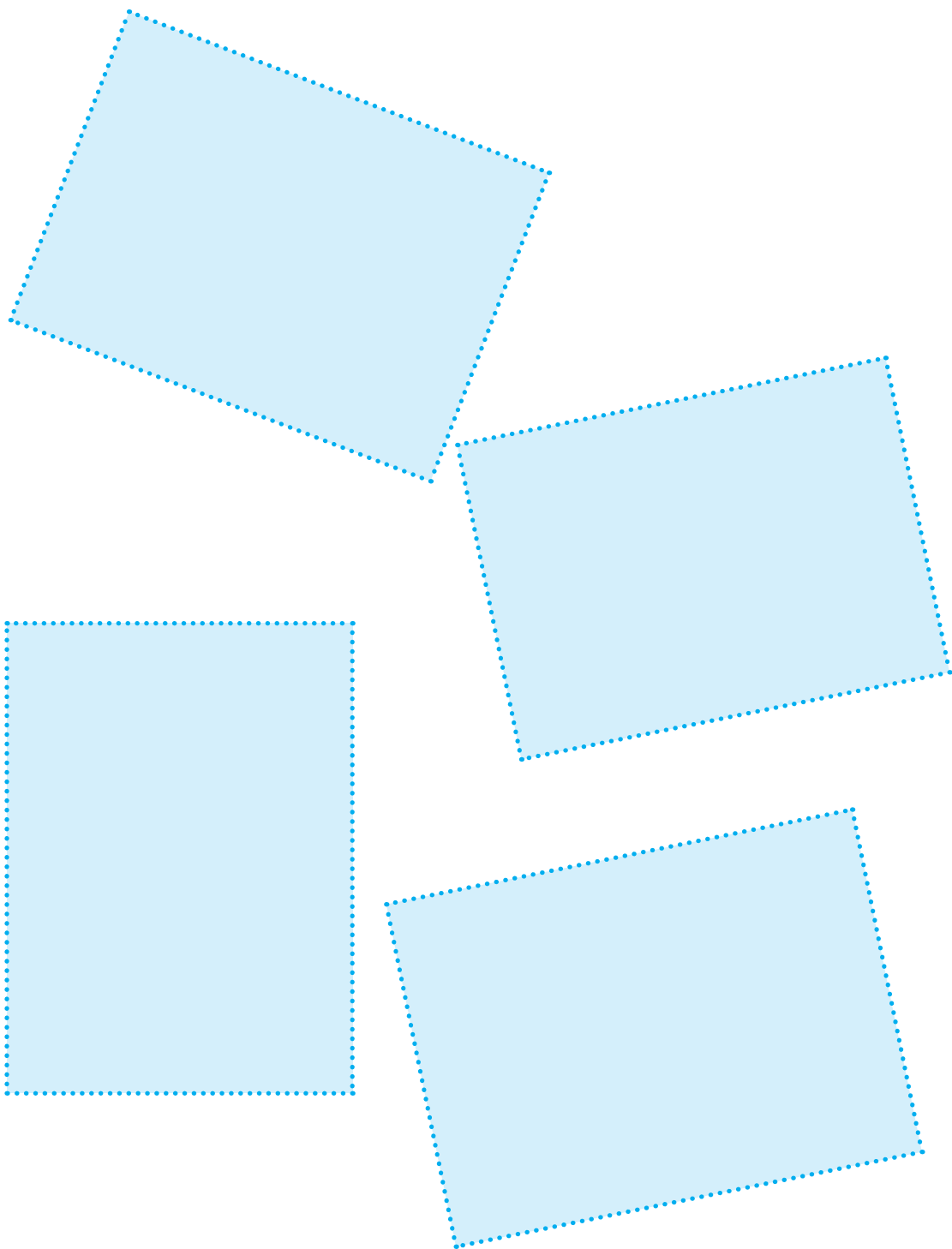
у саду: _____

10. Запиши ранньоквітучі рослини своєї місцевості, які слід охороняти.

_____
_____

Мої дослідження в світлинах та малюнках

ЗМІСТ

МІЙ ДІМ — ПЛАНЕТА ЗЕМЛЯ (продовження)	3
Австралія.....	3
Рослинний і тваринний світ Австралії	4
Африка.....	5
Рослинний і тваринний світ Африки.....	6
Південна Америка	8
Рослинний і тваринний світ Південної Америки.....	9
Північна Америка	11
Рослинний і тваринний світ Північної Америки	12
Євразія.....	13
Природа Євразії: арктичні пустелі й тундра.....	14
Природа Євразії: ліси	15
Природа Євразії: степи й пустелі.....	18
Навчальний проєкт «Цікавий світ материка, на який ти хочеш потрапити»	20
ПРИРОДА УКРАЇНИ	21
Україна на карті світу. Карта України	21
Корисні копалини України.....	22
Водойми України: природні й штучні	24

Будова річки. Рівнинні і гірські річки України	26
Озера й болота України	27
Моря України. Використання й охорона природних багатств водойм.....	28
Навчальний проєкт «Водойми рідного краю: їх стан та охорона»	29
Ґрунти України. Охорона ґрунтів	30
Природні зони України. Мішані ліси (Полісся)	31
Навчальний проєкт «Чому ліси називають легенями планети».....	32
Лісостеп.....	33
Степ	35
Карпатські гори.....	36
Кримські гори	38
Мій край на території України.....	40
Навчальний проєкт «Що можна зробити для збереження природи в твоєму краї?».....	41
ЛЮДИНА І ПРИРОДА	42
Якою буває промисловість.....	42
Навчальний проєкт «Продукція місцевого виробництва»	43
Рослинництво	44
Тваринництво.....	46
Чого ми вчимося у природи?	47
Винаходи 20-го століття, які змінили світ	48
Винаходи українців, які відомі світові.....	50

Співробітництво людей у галузі охорони довкілля, природних багатств	51
Відпочинок на природі	53
Навчальний проект «Моя подорож по заповідних територіях або чудових куточках рідного краю»	55
Контурні карти	56
Календар спостережень	60
Мої дослідження в світлинах та малюнках	68

Відповіді

- с. 5–6.** 1. Кіліманджаро. 2. Атлас. 3. Ніл. 4. Вікторія. 5. Жаркий. 6. Сахара. 7. Оаза.
- с. 8.** Кавун. Фінік.
- с. 9.** 1. Анди. 2. Амазонка. 3. Анхель. 4. Тітікака. 5. Бразилія.
- с. 13.** Кукурудза. Соняшник.
- с. 36.** Соняшник. Пшениця. Кавун.
- с. 47.** Лелеки. Хобот. Восьминіг. Черв'як. Бабка.

Навчальне видання

БУДНА Наталя Олександрівна, ГЛАДЮК Тетяна Володимирівна,
ЗАБРОЦЬКА Світлана Григорівна, ШОСТ Наталія Богданівна

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

4 клас

Частина 2

Головний редактор *Богдан Будний*
Редакторка *Ірина Чорненька*
Обкладинка *Ростислава Крамара*
Комп'ютерна верстка *Галини Телев'як*
Технічна редакторка *Неля Домарецька*

Підписано до друку 27.04.2022. Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура UkrainianPragmatica. Умовн. друк. арк. 5,85. Умовн. фарбо-відб. 11,7. Накл. 5000 пр.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга — Богдан, Україна, м. Тернопіль, просп. С. Бандери, 34а, 46002.
Навчальна книга — Богдан, а/с 529, Україна, м. Тернопіль, 46008.
У випадку побажань та претензій звертатися: тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com   www.bohdan-books.com

Видавництво «Навчальна книга – Богдан» у соцмережах:

 bohdanbooks

 bohdan_books

 c/NKBohdan

 t.me/bohdanbooks

ISBN 978-966-10-6453-8

9 789661 064538